Enderrock | Ferran Riera | Actualitzat el 12/04/2023 a les 10:20

La llegenda de Zeleste, la mítica sala que va fundar Víctor Jou

Víctor Jou, impulsor de la sala barcelonina Zeleste, va morir ahir amb 84 anys | El local que es va inaugurar al barri vell de Barcelona va convertir-se en l'epicentre de l'Ona Laietana

Zeleste | Francesc Fàbregas

Només han passat cinquanta anys, però la veritat és que sembla que hagin transcorregut uns quants segles d'ençà del 10 de maig del 1973. Aquesta data hauria d'estar marcada amb vermell al calendari, perquè va significar un canvi en l'evolució de la música que es feia a Barcelona i a Catalunya, que va donar pas a l'ona laietana, una tendència vinculada al jazz-rock amb arrels mediterrànies que sembla haver estat oblidada. Però aquell dia no només va fer que es comencessin a establir uns fonaments musicals alternatius, sinó una nova manera de relacionar-se en l'àmbit social, ja que es va inaugurar un local al barri barceloní de la Ribera que va estrenar un nou concepte en la vida nocturna, dissipada i hedonista de la ciutat, condemnada fins llavors a viure encotillada sota un franquisme que agonitzava lentament. La primavera d'aquell any, el recentment difunt **Víctor Jou** (1939-2023) va obrir les portes a la llegendària sala Zeleste.

A començament dels anys setanta, musicalment parlant, la capital catalana vivia una certa agonia. Un cop dissolt el col·lectiu dels anomenats Setze Jutges, la Nova Cançó vivia un període d'una certa estabilitat, amb una sèrie de patums consolidades, mentre les restes del **Grup de Folk**,

també desfet entre diverses tendències, buscaven algun punt on agafar-se. Entre ells, els seguidors dels postulats rockers veien com el seu principal suport industrial, la discogràfica Als 4 Vents, feia aigües i els deixava abandonats enmig de la tempesta. Tot semblava indicar que el rock progressiu d'arrel mediterrània es trobava en un carreró sense sortida.

En aquest marc, va aparèixer un jove nascut el 1939 a la molt barcelonina plaça Reial, que havia estudiat a La Salle, havia format part del moviment escolta, s'havia tret el títol d'aparellador, treballava al Col·legi d'Arquitectes i era un gran aficionat a la música, concretament al jazz. Aquest individu es deia **Víctor Jou** i l'any 1969 va tenir l'oportunitat de viatjar a Londres, on va descobrir la contracultura i els nous locals musicals on els grups i solistes que combregaven amb aquest corrent s'expressaven, especialment la sala Marquee de la capital britànica. En tornar al Cap i Casal va voler muntar una sala com les que havia vist. Llavors va assistir als concerts del Primer Festival de la Música Progressiva que el propietari de la discoteca Bocaccio, Oriol Regàs, va organitzar la tardor del 1970, i va sovintejar el bar La Enagua, al capdamunt del carrer Casanova, on tenien lloc actuacions de petit format. Com a resultat es va formar un nucli per l'emergent però encara limitada contracultura local.

Víctor Jou Foto: Francesc Fàbregas

El 1971 **Jou** va associar-se amb un company de feina, l'arquitecte Pepe Aponte, per tirar endavant la iniciativa, per bé que es va retirar de l'aventura uns mesos després de la inauguració. Tot i això, van trigar dos anys a aconseguir els permisos per obrir el nou local al barri vell de Barcelona, en una zona llavors considerada inhòspita per a aquesta mena de projectes: el barri de la Ribera, al número 65 del carrer llavors anomenat Plateria, i més endavant Argenteria, al costat de la Basílica de Santa Maria del Mar. Era un indret més aviat deprimit a conseqüència del recent tancament del Mercat del Born. El local era un edifici del segle XIV que havia estat un magatzem tèxtil i que actualment és una botiga de la cadena Desigual. El van pagar amb els seus propis sous i una hipoteca.

Al principi es va pensar de batejar la sala amb el nom de Celeste, l'apel·latiu de la núvia de l'Elefant Babar, un personatge de contes infantils. L'encarregada de realitzar el logo va ser Sílvia Gubern, que va demanar al seu fill de 5 anys que escrivís el nom. Ho va fer amb la lletra Z, i així va quedar per a la posteritat. L'interiorisme de l'establiment va ser obra d'Àngel Jové i de la mateixa Gubern, que van utilitzar mobiliari de vell, comprat al Mercat dels Encants. Jové també va dissenyar uns recordats llums d'alabastre que hi havia a les taules de marbre de la sala, juntament amb l'arquitecte Santiago Roqueta. La cortina de color escarlata de l'entrada imprimia una forta personalitat, i a dins hi predominava una coloració fosca. La qüestió és que entre una cosa i l'altra el conjunt va ser força elogiat pel seu art d'avantguarda.

La sala Zeleste va obrir les portes el 10 de maig de 1973, definit com a *music lounge*. En certa mesura va intentar recollir l'herència del Boccaccio, però desvinculant-se de la Gauche Divine barcelonina, ja que de seguida va atraure l'atenció d'un públic molt més variat. **Víctor Jou** ha insistit que "era un local interclassista, on hi havia una barreja absoluta". La premsa també li va fer costat i ben aviat va esdevenir un referent no només a la capital catalana, sinó arreu de l'Estat.

Orquestra Mirasol a la sala Zeleste a mitjans dels anys setanta Foto: Francesc Fàbregas

L'espai va ser el primer local de copes que va organitzar concerts de manera regular. De manera habitual hi havia concerts de dijous a diumenge. No hi havia cap criteri establert, sinó que es programava en funció de l'interès musical de cada proposta. La primera actuació, l'endemà de la inauguració, va ser la del grup **Slo Blo**, una formació seminal de la qual posteriorment sorgirien **Secta Sònica**, l'**Orquestra Mirasol** i **Gato Pérez**.

La sala no era gaire gran ni disposava d'un escenari espaiós, però va servir per acollir famoses figures del jazz, com **Bill Evans**, **Stan Getz**, **Gerry Mulligan**, els músics de **Miles Davis** -diu la llegenda que ell no va arribar a actuar perquè es va deixar la trompeta a l'hotel, i mentre algú

anava a buscar-la, una senyora se'l va endur no se sap on- i molts altres artistes que participaven al Festival de Jazz de Barcelona i anaven a fer *jam sessions*. També hi actuaven artistes flamencs, i fins i tot s'hi va celebrar el primer festival de música hindú que es va fer a la ciutat.

Art Blakey tocant a Zeleste Foto: Francesc Fàbregas

UNA ESCUDERIA LAIETANA

A banda de les actuacions de renom internacional, de les copes servides i de l'ambient únic que s'hi respirava, la principal aportació de Zeleste va ser la creació de tota una escuderia de formacions que van conrear, de més lluny o més a prop, la mítica Ona Laietana -expressió inventada per **Gato Pérez**- que la segona meitat dels setanta va ser hegemònica a Catalunya i, per extensió, arreu de l'Estat. Un estil no exempt -i fins i tot sobrat- de virtuosisme que s'inspirava en el jazz-rock imperant de l'època (**Miles Davis**, **Weather Report**, **Herbie Hancock**, **Mahavishnu Orchestra**, **Chick Corea**...) i que pouava alhora en les arrels llatines, mediterrànies i catalanes, sense oblidar ni el jazz més genuí ni el rock més ben elaborat o estripat, obrint-se progressivament cap a la rumba i la salsa.

La llista d'artistes de l'escuderia zelestial que va foguejar-se al local del Born va ser ben extraordinària. Per ordre alfabètic: **Barcelona Traction**, **Blay Tritono**, **Carretera y Manta**, **Companyia Elèctrica Dharma**, **Esqueixa-da Sniff**, **Fusioon**, **Gato Pérez**, **la & Batiste**, **Iceberg**, **Jordi Sabatés**, **La Rondalla de la Costa**, **Mirasol Colores**, **Música Urbana**, **Oriol Tramvia**, **Orquestra Mirasol**, **Orquestra Plateria**, **Pau Riba**, **Secta Sònica**, **Sisa**, **Tete Montoliu** i **Toti Soler**. A més, també hi havia altres noms propis -sovint integrats alhora en més d'un d'aquests grups- com els de **Joan-Albert Amargós**, **Carles Benavent**, **Salvador Font**, **Emili Baleriola**, **Xavier Batllés**, **Víctor Ammann**, **Dave Pybus**, **Manel Joseph**, **Jordi Farràs** ?**La Voss del Trópico'**, **Manel Camp**, **Santi Arisa**, **Albert Batiste**, **Eduard Altaba**, **Max Sunyer**, **Josep**

Mas ?Kitflus'... Alguns dels grups esmentats van durar tot just pocs mesos en actiu; d'altres, en canvi, ja fa més de cinquanta anys que pugen als escenaris i han protagonitzat carreres d'èxit...

Poc després de la inauguració, Rafael Moll es va encarregar de la programació i va ser el productor del segell discogràfic Zeleste/Edigsa. Quan l'Ona Laietana va començar a tenir ressò més enllà de les parets del local, es va crear una empresa de management, que també dirigiria Moll. Davant la gran demanda es va comprar una furgoneta, equips de so i llum i els grups de la casa van començar a actuar per tot Catalunya i l'Estat espanyol.

Més endavant, **Víctor Jou** també fundaria un centre educatiu al mateix edifici de Zeleste, l'Escola de Música de la Ribera, que arribaria a tenir vint aules i més de cinc-cents alumnes. El maig del 1975 es va editar un únic número del *Butlletí d'Informació Musical Zeleste*, impulsat per Rafael Moll i amb un disseny de Claret Serrahima. Tot i el caràcter avantguardista, o segurament per això, es va vendre tan poc que el van acabar regalant. També el 1975 la sala va organitzar el primer Canet Rock, juntament amb Pebrots de **La Trinca**. Ho van repetir dos anys més i la quarta edició, liderada per **Pau Riba**, va ser l'última.

Companyia Elèctrica Dharma al Zeleste (1975) Foto: Francesc Fàbregas

Les tirades habituals eren de mil exemplars, excepte *Qualsevol nit pot sortir el sol*, de **Sisa**, o *L'oucomballa*, de la **Dharma**, dels quals se'n van vendre molts més. La majoria de discos no van tenir gaire èxit a l'època, però la transcendència ha estat enorme i s'han reeditat gairebé tots, sobretot amb Picap. A començament dels anys vuitanta es van deixar de publicar, coincidint amb la doble crisi del segell Edigsa, que el 1983 es va convertir en PDI, i de la sala, que va patir una remodelació i va canviar l'orientació, mentre Madrid agafava el protagonisme amb la Movida.

Més enllà de la divulgació de l'Ona Laietana, Zeleste també va contribuir a la redescoberta de la música festiva i de ball, en una feliç coincidència amb la fi del franquisme i la recuperació del

carrer i de les festes populars. El detonant va esdevenir-se la nit de Cap d'Any de 1974, amb el debut de l'**Orquestra Plateria**. El concert va anar tan bé que la formació es va consolidar de seguida. El percussionista **Manel Joseph** en va assumir el seu lideratge com a cantant principal, i el grup no va deixar de tocar fins al 2014, quan es va dissoldre després de quatre dècades d'existència. Paral·lelament es van crear formacions semblants, com ara l'**Orquesta del Maestro Bellido**, amb la gent de **Música Urbana** i **Rocky Muntanyola** (**Jordi Batiste**) com a vocalista. A la llarga, aquesta tendència més aviat acomodatícia va ser econòmicament força rendible per als músics, però va anar en detriment de la qualitat assolida per la seva matriu, l'Ona Laietana.

Zeleste Foto: Francesc Fàbregas

No tot el que sortia de Zeleste era música laietana, ni tota la música laietana sortia de Zeleste, però els dos conceptes sempre van anar molt units. No hi havia una direcció artística concreta, i molts solistes i grups no tenien gaire a veure els uns amb els altres. Per exemple, entre el pianista **Jordi Sabatés** i el cantant **Oriol Tramvia** hi havia distància sideral, o entre **Gato Pérez** i **Iceberg**. L'únic que bona part d'ells compartien era la intenció d'experimentar, més o menys sota la influència del jazz rock, sense oblidar la recerca d'una identitat musical pròpia. Però tots es reunien sota el mateix paraigua comú, el de la sala del carrer Argenteria.

Un altre element comú, i per desgràcia molt habitual, era el caràcter precari i provisional de les bandes, amb constants canvis i efímeres durades. L'estiu de 1979 va començar una remodelació del local que havia de durar pocs mesos. Però les obres es van perllongar més d'un any per diversos problemes que afectaven l'estructura de l'edifici, adquirit per **Jou**, que amenaçava amb perill d'enderroc. La reforma va acabar costant quaranta milions de pessetes (més de 240.000 euros). La nova sala Zeleste, tota pintada de blanc -semblava una clínica- no va acabar de funcionar. El públic habitual sembla que es va sentir traït.

Després d'aquest polèmic canvi de decoració i d'uns quants anys amb nova direcció artística,

dedicada sobretot a presentar grups de la Movida i de tribus urbanes (rockers, mods, punks, sinistres...), el Zeleste de la Ribera va tancar el 15 de març de 1987.

Pocs mesos més tard, el 23 de juliol es va obrir un nou Zeleste al barri del Poblenou, al carrer Almogàvers, en un recinte que ocupaven dues fàbriques de catifes i estampats, amb 4.000 metres quadrats repartits en tres sales amb una capacitat total per a més de 3.000 persones. La idea era oferir ?el complex cultural de la Barcelona del nou mil·lenni', però el projecte amb prou feines arribaria a veure l'any 2000. La primera actuació, tot un símbol de distinció fins a cert punt elitista, va ser la del pianista **Agustí Fernández**, el 27 de juliol, amb taules i cadires a la pista. Passat un temps, però, la sala va haver de tancar per problemes econòmics, i al mateix lloc es va obrir un nou local, el Razzmatazz, que encara funciona avui en dia.

_____
Pots trobar l'article complet al número 343 d'Enderrock.